

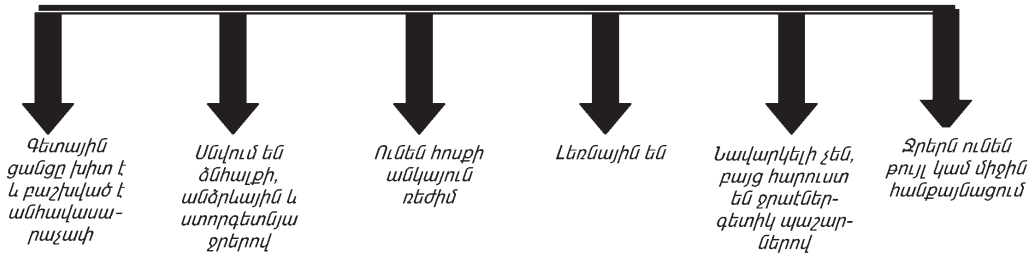
ՋՐԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ: ԳԵՏԵՐԸ

Յուրաքանչյուր երկրի բնական համալիրի կարևոր բաղադրիչ է ջրագրական ցանցը, որն իր մեջ ներառում է գետերի, լճերի, ջրամբարների ամբողջությունը: **Ջրագրական ցանցի խտությունը կախված է տարածքի կլիմայական պայմաններից, տեղանքի ռելիեֆից և երկրաբանական կառուցվածքից:** Այն պայմանավորում է տվյալ տարածքի **ջրային ռեսուրսների քանակը և ջրային հաշվեկշիռը:** Ջրային ռեսուրսների մաս են կազմում նաև **ստորերկրյա ջրերը:**

«Տարածքում ջրագրական ցանցն ունի **անհավասարաչափ տեղաբաշխում:** Գետային ցանցն առավել զարգացած է Կուրի ավազանում և Սյունիքում՝ ծալքաբեկորավոր լեռների շրջանում, համեմատաբար խոնավ կլիմայական պայմաններում, մինչդեռ Արաքսի ավազանի մեծ մասը հրաբխային ապարների ճեղքոտվածության, մթնոլորտային տեղումների պակասի, ուժեղ գոլորշիացման պատճառով ունի համեմատաբար թույլ զարգացած գետային ցանց: Սյունիքում և ՀՀ-ի հյուսիս-արևելքում գետային ցանցի խտությունը հասնում է

ՀՀ գետերի գլխավոր հատկանիշները

1,5-2 կմ/կմ², հրաբխային սարավանդներում՝ 0,5-0,6 կմ/կմ², իսկ Արարատյան դաշտում՝ ընդամենը 0,2 կմ/կմ²:

Որևէ տարածքի ջրային հաշվեկշիռը մուտք գործող և հեռացող (գոլորշիացող, արտահոսող) ջրի քանակի տարբերությունն է:

Հայաստանի Հանրապետության ջրային հաշվեկշռում **մուտքի տարեկան քանակը 18.5 մլրդ մ³** է, որի կեսից ավելին գոլորշիանում է: Մնում է 7.1 մլրդ մ³, որի մի մասը վերածվում է վերգետնյա հոսքի՝ գետակների, գետերի և կուտակվում է լճերում: Մուտք գործող ջրերի ավելի փոքր մասը ներծծվում է հողի մեջ և առաջացնում ստորերկրյա հոսք:

Մեր երկրի ջրային պաշարները 8.5 մլրդ մ³ են: Դրանց մեծ մասը ձևավորվում է հանրապետության սահմաններում թափվող մթնոլորտային տեղումների հաշվին և միայն 1.4 մլրդ մ³-ի չափով լրացվում են հարևան տարածքներից՝ սահմանային Արաքս գետի պաշարների հաշվին:

Հայաստանի Հանրապետության գետերը պատկանում են Կուրի և Արաքսի ավազաններին: Արաքսի ավազանն ընդգրկում է հանրապետության տարածքի 76%-ը, իսկ Կուրի ավազանը՝ 24%-ը: Զրբաժան գիծն անցնում է Զավախքի, Փամբակի, Արեգունու և Սևանի լեռների կատարներով, որը, ինչպես գիտեք, միաժամանակ կլիմայական սահման է հանրապետության համեմատաբար խոնավ՝ հյուսիսային, և ավելի չոր՝ հարավային մասերի միջև:

«Ը գետերը սնվում են հիմնականում ձնհալքի, անձրևային և ստորերկրյա ջրերով: Սնումից կախված գետերն ունեն **հոսքի անկայուն ռեժիմ**, այսինքն՝ ջրի մակարդակի մեծ տատանումներ: Գետերը հորդանում են առավելապես գարնանը: Հորդացումն ավելի թույլ է աշնանը, իսկ ամռանն ու ծմռանը գետերը խիստ ծանծաղում են: Ձմեռային ոչ շատ ցածր ջերմաստիճանների և սրընթաց հոսքի պատճառով գետերը չեն սառցակալում:

«Ը գետերը լեռնային են, սկիզբ են առնում բարձր կամ միջին բարձրության լեռներից, ունեն հունի զգալի թեքություն, հետևապես և հոսքի մեծ արագություն: Դրանք հոսում են նեղ ու խոր կիրճերով՝ առաջացնելով սահանքներ ու ջրվեժներ: Հայտնի են **Ջերմուկի (Արփա գետի ավազանում), Շաքիի (Որոտանի վտակի վրա) և Թռչկանի (Փամբակի վտակ Չիչկանի վրա) ջրվեժները:**

Մեծ թեքությունների պատճառով գետերը կատարում են հսկայական **էրոզիոն աշխատանք**. քայքայում և տեղափոխում են միլիոնավոր տոննա ապարանյութ:

Հանրապետության գետերը **նավարկելի չեն, սակայն հարուստ են ջրաէ-**

Արփայի կիրճը

ներգետիկ պաշարներով:

Գետաջրերի մեծ մասն ունի թույլ կամ միջին հանքայնացում, այսինքն՝ դրանում քիչ են լուծված հանքային աղերը: Ամենաքիչ հանքայնացում ունեն հրաբխային մարզի ջրերը, որոնք խմելու համար լավագույն ջրերն են:

Հայաստանի Հանրապետության տարածքում կա 10 կմ-ից ավելի երկարություն ունեցող շուրջ 380 գետ, որոնցից ամենաերկարն ու ջրառատը սահմանային Արաքս գետն է: Հանրապետության սահմաններում Արաքսի համեմատաբար խոշոր վտակներից են

Վրայից են **Ախուրյանը, Մեծամորը, Հրազդանը, Ագատը, Արփան և Որոտանը:**

Ախուրյանը (երկարությունը՝ 186 կմ) սկիզբ է առնում Արփի լճից, որի հոսքը վերին հոսանքում կարգավորում է ջրամբարի վերածված Արփի լիճը, իսկ միջին հոսանքում՝ հայ-թուրքական սահմանին կառուցված Ախուրյանի ջրամբարը (525 մլն մ³ ջրի ծավալով): Այս ջրամբարներում ամբարված ջրերն ամռանն օգտագործվում են ոռոգման նպատակով: Ախուրյանի վտակներից են Գյումրիգետը, Կարկաչանը, իսկ Թուրքիայի տարածքից՝ Կարսագետը:

Մեծամորը (Սևջուր) կարճ գետն է, ամբողջովին հոսում է հարթավայրով և սնվում Այդր (Մեծամոր) լճից: Վերջինիս մակարդակը Արագածի հրաբխային լավաների տակից բխող աղբյուրների շնորհիվ կայուն է, որն ապահովում է Մեծամորի կայուն հոսքը տարվա ընթացքում:

Քասաղը Մեծամորի ձախակողմյան խոշոր վտակն է, սկիզբ է առնում Արագածի և Փամբակի լանջերից: Նրա վրա կառուցված է Ապարանի ջրամբարը, որի ջրերն օգտագործվում են ոռոգման նպատակով:

Հրազդանը (երկարությունը՝ 141 կմ) սկիզբ է առնում Սևանա լճից: Լճից բաց թողնվող ջրի քանակը կարգավորվում է: Գետի ջրերը օգտագործվում են էներգետիկ նպատակով, կառուցվել է ջրէկ-ների կասկադ: Հրազդանի վրա կառուցված են նաև ջրամբարներ, որոնցից առավել խոշոր են Երևանյան լիճը և Հրազդանի ջրամբարը՝ Հրազդան քաղաքում: Գետից սնվում են մի շարք ջրանցքներ, որոնց միջոցով

Շաքիի գեղարեսիլ ջրվեժը

ռոզգվում են Արարատյան դաշտի հողերը: Հրազդանի վտակներից Գետառը հայտնի է իր կործանարար սելավներով: 1946 թ. մայիսին նա մեծ ավերածություններ է պատճառել Երևանին:

Արփան (երկարությունը՝ 133 կմ) հոսում է նեղ կիրճով, տեղ-տեղ ընդմիջվում է գոգավորություններով և հատելով ՀՀ պետական սահմանը՝ Արաքսի մեջ է թափվում Նախիջևանի Հանրապետության տարածքում: Արփայի վերին հոսանքում կառուցվել է Կեչուտի ջրամբարը, որտեղից սկսվում է **Որոտան-Արփա-Սևան ջրատար թունելի Արփա-Սևան հատվածը**: Արփայի վերին հոսանքի գեղատեսիլ հովտում են գտնվում Զերմուկի առողջարանը և համանուն ջրվեժը:

Որոտանը (երկարությունը՝ 178 կմ) Զանգեզուրի ամենամեծ գետն է, հովտի խորությունը տեղ-տեղ հասնում է մի քանի հարյուր մետրի: Տաթևի վանքի մերձակա կիրճում գետն անցնում է հանքային աղերի նստվածքներից գոյացած բնական՝ «Սատանի կամրջի» տակով: Շաքի վտակի վրա է գտնվում գեղատեսիլ Շաքիի ջրվեժը:

Որոտանի վրա կառուցվել է ջրէկ-ների կասկադ՝ կից ջրամբարներով:

Արաքսի ավազանի հայտնի գետերից են նաև **Ազատը, Վեդին, Ողջին և Մեղրիգետը**:

Կուրի ավազանի ամենախոշոր գետը **Դեբեդն** է (երկարությունը՝ 178 կմ), որը կազմավորվում է Փամբակ և Ձորագետ գետերի միախառնումից: Զրա-

նատությամբ հանրապետության երկրորդ գետն է: Գետի ջրերը օգտագործում են էներգետիկ, ոռոգման և ջրամատակարարման նպատակներով:

Աղստը (երկարությունը՝ 128 կմ) սկիզբ է առնում Փամբակի լեռնաշղթայից, սնումը հիմնականում ձնհալքաանձրևային է: Վտակներից հայտնի են **Գետիկը և Ոսկեպարը**:

Սալանի կամրջի տակ